

III SHO'BA

AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH VA BYUDJET-SOLIQ TIZIMINI OQILONA BOSHQARISHDAGI USTUVOR MASALALAR

SOLIQ SOLINADIGAN BAZASINI ANIQLASHDA ASOSIY ME'YORIY- HUQUQIY HUJJATLAR VA ULARNING METODOLOGIYAGA TA'SIRI

*Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof.
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna*

*TDIU huzuridagi "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari
va muammolari" ITM, PhD*

Hammamizga ma'lumki, bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat moliya tizimining barqarorligi, avvalo, soliqqa tortish mexanizmlarining huquqiy jihatdan aniq ishlab chiqilganligi va amaliy ijro etilish darajasiga bog'liq. Bu jarayonda soliq bazasini aniqlash metodologiyasi alohida o'rin tutib, bunda soliqqa tortish obyekti va bazasini belgilash, hisoblash, hujjatlashtirish hamda nazorat qilishning izchil tartibini yaratib beradigan jarayon hisoblanadi. Soliq bazasini aniqlash metodologiyaning huquqiy asoslari qanchalik aniq va barqaror bo'lsa, soliq majburiyatlarini to'g'ri aniqlash, fiskal intizomni ta'minlash hamda soliq tushumlarining prognoz qiluvchanligini oshirish shunchalik osonlashadi deya olamiz. Shu nuqtai nazardan qaraydigan bo'lsak, soliq bazasini aniqlash metodologiyasi faqat texnik hisob-kitoblar yig'indisi emas, balki davlatning "fiskal boshqaruv" modelini belgilovchi normativ institut hamdir.

1-jadvaldan ko'rib tahlil qilishimiz mumkinki, yangi tahrirdagi Soliq kodeksi – soliq bazasi elementlarini aniqlashda metodologik aniqlik kiritgan bo'lsa¹¹⁹, imtiyozlarni tartibga soluvchi farmonlar – bazani sun'iy qisqarishidan himoya qildi. Raqamlashtirishga oid hujjatlar – deklaratsiya asosidagi tizimdan avtomatlashtirilgan tizimga o'tishga imkon bergan bo'lsa, DSQning metodik hujjatlari – barcha korxonalar uchun yagona yondashuv shakllantirdi. Shuningdek, soliq rejimlari soddalashtirishga oid huquqiy baza, ayniqsa, mikro va kichik biznes uchun soliq bazasining kengayishiga sabab kuzatildi.

Quyidagilar bilan bir qatorda, mamlakatimiz hududidagi har bir soliq turining soliq solish bazasini aniqlash metodologiyasi tartib-qoidalarini belgilab beruvchi muhim manbalardan biri sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-iyunda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida"gi 5468-sonli Farmonni aytishimiz

---

¹¹⁹ O'zbekiston Respublikasi. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi (yangi tahrir). 30 Dec. 2018 (kuchga kirishi: 1 Jan. 2019). Lex.uz, <https://lex.uz/docs/-4674902>

mumkin¹²⁰. Bu Farmonda mazmun jihatdan o'xshash soliq bazasiga ega soliqlar va yig'implarni bir xillashtirish natijasida ularning sonini yanada optimallashtirish, bir-birini zidlovchi qonun hujjatlaridagi tafovutlarni bartaraf etish, qolaversa, operatsion xarajatlarni minimallashtirish orqali soliq bazasini kengaytirish kabi yo'nalishlar, ayniqsa, qo'shilgan qiymat solig'ining soliq bazasini aniqlashtirish va berilayotgan imtiyozlar ko'lamini mo'tadillashtirishga oid masalalar belgilab berilgan.

1-jadval

2017–2025 yillardagi asosiy me'yoriy-huquqiy hujjatlar va ularning soliq bazasini aniqlash metodologiyasiga ta'siri¹²¹

Hujjat nomi va raqami	Sana	Asosiy mazmuni	Soliq bazasiga metodologik ta'siri	Amaliy natijalar
O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (yangi tahrir)	26.12.2018	Soliq tizimini soddalashtirish, soliq turlari va bazalarini aniq belgilash	Yalpi tushum, sof foyda, xarajatlar tushunchalari aniqlashtirildi. Soliq bazasi hisobida standartlar joriy qilindi	Korxonalar uchun soliq yuki prognoz qilinadigan va shaffof bo'ldi. Hisobotlar sifat jihatdan yaxshilandi
PF-6038-son Farmon – Soliq va bojxona imtiyozlarini maqbullashtirish	20.07.2020	Imtiyozlar samaradorligini baholash tizimi joriy qilindi	Soliq bazasining sun'iy torayishiga chek qo'yildi, faqat iqtisodiy asosga ega imtiyozlar saqlab qolindi	Yashirin iqtisodiyot ulushi kamaydi, imtiyozlar oqilona taqsimlandi
VMQ 704-son qaror – Raqamli soliq nazoratini kengaytirish	2020	“E-Soliq”, QR-kodli NKM, elektron hisob-fakturalar joriy etildi	Soliq bazasini real tranzaksiyalar asosida avtomatik aniqlashga o'tildi	Soliq tushumlari o'sdi, noqonuniy operatsiyalar qisqardi
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5177-son Farmoni	07.06.2017	Soliq siyosatini tubdan isloh qilish konsepsiyasi belgilandi	Soliq metodologiyasi xalqaro tamoyillarga moslashtirila boshlandi	2019 yil Soliq kodeksiga zamin yaratdi, yangi yondashuv shakllandi
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4699-son qarori	30.04.2020	Soliq organlari faoliyatini takomillashtirish va xizmatlar sifati oshirilishi	Soliq bazasini aniqlashda subyektiv yondashuvlarni bartaraf etish mexanizmlari kuchaydi	Soliq ma'lumotlar bazalari integratsiyalashdi, inspektorlar roli kamaydi

¹²⁰ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni, PF-5468-son, 29.06.2018. “O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida”. Lex.uz: <https://lex.uz/docs/-3802378>

¹²¹ Lex.uz ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

DSQning “Sof foyda asosida soliqqa tortish metodikasi”	2021	Foyda solig’i hisobida yagona metodika, amortizatsiya me’yorlari kiritildi	Foyda va xarajatlar hisobining bir xil standartda yuritilishi ta’minlandi	Bahsli holatlar soni kamaydi, soliqqa tortishda aniq mezonlar paydo bo’ldi
“Yagona soliq to’lovi” o’rniga qat’iy soliq rejimlari (mikro, kichik biznes)	2019–2020	Soliq rejimlari soddalashtirildi, kichik biznes uchun qat’iy tartiblar joriy etildi	Soliq bazasi aniqlanishi oddiylashdi, deklaratsiyalarda kamchiliklar kamaydi	Ko’proq subyektlar rasmiy sektorga o’tdi, rasmiy oborotlar oshdi
“Soliq islohotlari konsepsiyasi – 2030” (DSQ)	2022	Soliq siyosatining uzoq muddatli yo’nalishlari belgilandi	Soliq bazasining prognozlanishi, monitoringi va baholash mexanizmlari kuchaydi	Soliq siyosati strategik boshqaruvga o’tdi

Mavjud soliqlar soliqqa tortish bazasini kengaytirish va bu asnoda davlat byudjetiga tushumlar miqdorini oshirish orqali Davlat byudjeti loyahasini profitsit bilan bajarish maqsadida xo’jalik yurituvchi subyektlar hisobvaraqlaridagi chet el valyutasidagi mablag’larni qayta baholash natijasida olgan foydasini soliqqa tortish bazasiga vaqtincha kiritilmaydigan tartibni joriy etish bo’yicha va foyda solig’i bazasini aniqlash tamoyillarida muhim ahamiyatli chora-tadbirlarni amalga oshirish borasidagi O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2-sentabrdagi “Valyuta siyosatini liberallashtirish bo’yicha birinchi navbadagi chora-tadbirlar to’g’risida”gi 5177-sonli Farmoni hisoblanadi¹²².

Qolaversa, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yerlarni muhofaza qilish va ulardan oqilona foydalanish borasida nazoratni kuchaytirish, geodeziya va kartografiya faoliyatini takomillashtirish, davlat kadastrlari yuritishni tartibga solish chora-tadbirlari to’g’risida” 2017-yil 31-maydagi PF-5065-sonli Farmoni va “Soliq ma’muriyatchiligini tubdan takomillashtirish¹²³, soliqlar va boshqa majburiy to’lovlarning yig’iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to’g’risida” 2017-yil 18-iyuldagi PF-5116-son Farmonlari¹²⁴ ijrosini ta’minlash maqsadida Vazirlar Mahkamasi tomonidan 2017-yil 30-dekabrda qabul qilingan “Soliq solish maqsadida jismoniy shaxslarga tegishli bo’lgan ko’chmas mulk obyektlarining, turar joy fondining kadastr qiymatini hisoblash tartibi

¹²² O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni, PF-5177-son, 02.09.2017. “Valyuta siyosatini liberallashtirish bo’yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to’g’risida”. Lex.uz: <https://lex.uz/docs/-3326421>

¹²³ O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni, PF-5065-son, 31.05.2017. “Yerlarni muhofaza qilish va ulardan oqilona foydalanish borasida nazoratni kuchaytirish, geodeziya va kartografiya faoliyatini takomillashtirish, davlat kadastrlari yuritishni tartibga solish chora-tadbirlari to’g’risida”. Lex.uz: <https://lex.uz/ru/docs/-3223420>

¹²⁴ O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni, PF-5116-son, 18.07.2017. “Soliq ma’muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to’lovlarning yig’iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to’g’risida”. Lex.uz: <https://lex.uz/docs/-3271159>

to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 1043-sonli qaror mol-mulk solig'i bazasini aniqlash tartibini yanda mukammallashuviga asos bo'lib xizmat qildi.

Xususan, 2018-yil 7-fevraldagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3514-sonli "Ichki turizmni jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori sayyohlik kompaniyalari O'zbekistonning turistik brendi reklamasi bo'lgan mahsulotlarni chop etish uchun soliq solinadigan bazani kamaytirish bilan bog'liq bo'lgan jarayonlarni tartibga solishda muhim ahamiyatli huquqiy manba hisoblanadi.

"Xo'jalik yurituvchi subyektlarning soliq solinadigan bazasini alohida xarajatlari bo'yicha kamaytirish tartibi to'g'risida"gi Nizomi O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi davlat Soliq qo'mitasi, O'zbekiston Respublikasi turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasining Qaroriga muvofiq O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2018-yil 13-avgustda 3053-sonli ro'yxatdan o'tkazilgan qarorda foyda va aylanmadan olinadigan soliq bo'yicha soliq solinadigan bazani ma'lum miqdordagi summagacha kamaytirishni nazarda tutish orqali ichki turizmni jadal rivojlantirishni ta'minlash maqsadi ko'zlangan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 20-iyuldagi "Soliq solish maqsadida jismoniy shaxslarga xususiy mulk huquqida tegishli bo'lgan noturar ko'chmas mulk obyektlarining kadastr qiymatini hisoblash tartibi to'g'risidagi Nizomni tasdiqlash haqida"gi 561-sonli qarorida¹²⁵ va 2022-yil 11-martdagi "Transfert narxini belgilashda soliq nazoratini va norezidentlarning soliq solish ma'muriyatchiligini tartibga soluvchi ayrim qonunchilik hujjatlarini tasdiqlash to'g'risida"gi 111-sonli qarorlarida mamlakatimiz va xorijiy davlatlar o'rtasida soliq bazasining iqtisodiy jihatdan asosli va adolatli taqqoslanishini ta'minlash maqsadi ko'zlangan.

Soliq solinadigan bazaga tuzatishlar kiritish uchun qonun hujjatlarini belgilangan tartibda ko'zdan kechirish hamda so'rov o'tkazishni amalga oshirish hamda soliq bazasini kengaytirish bo'yicha tahlil qilish va ta'sirchan choralar ishlab chiqish, shuningdek, soliq solinadigan bazani aniqlashtirish maqsadida xo'jalik yurituvchi subyektlar xodimlarining hisobotdagi va haqiqiy sonining muvofiqligi yuzasidan monitoringni amalga oshirish masalalari borasida esa Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 17-apreldagi qabul qilingan "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 320-sonli qaror dasturulamal bo'lib xizmat qilmoqda.

Yuqoridagi keltirilgan farmon va qarorlardan tashqari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 14-avgustdagi "Qo'shilgan qiymat solig'i hamda chet el yuridik shaxslari bilan bog'liq soliq ma'murchiligini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 489-sonli qarori ham qo'shilgan qiymat solig'i bazasini aniqlash, soliq summasi o'rnini qoplash, soliqni hisoblash va to'lash chog'ida tovarlarning (xizmatlarning) bozor qiymatini aniqlash

---

¹²⁵ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori, 561-son, 20.07.2018. "Soliq solish maqsadida jismoniy shaxslarga xususiy mulk huquqida tegishli bo'lgan noturar ko'chmas mulk obyektlarining kadastr qiymatini hisoblash tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida". Lex.uz: <https://lex.uz/docs/-3837980>

tartiblari, shuningdek, QQS bazasiga tuzatishlar kiritish bilan bog‘liq holatlar batafsil yoritib berilgan.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2020-yil 12-mart kuni qabul qilingan “Resurs soliqlari va mol-mulk solig‘ini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi 6121-sonli Farmonida ishlab chiqarish jarayonida agregatlarni (turbinalarni) sovutish uchun suv resurslaridan foydalanuvchi, tegishli suv o‘lchagich asboblarga ega bo‘lgan yuridik shaxslar suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bo‘yicha soliqqa tortish bazasini tabiiy suv obyektlaridan olingan va ushbu obyektlarga qaytarib tashlangan suv hajmi o‘rtasidagi farq sifatida aniqlash belgilab qo‘yildi. Natijada, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bazasini aniqlash tartibi ushbu qonun zamirida huquqiy jihatdan takomillashtirildi va to‘ldirildi.

Bundan tashqari, foydali qazilma konlarini sanoat usulida o‘zlashtirish, zamonaviy usullar va texnologiyalar yordamida geologiya-qidiruv ishlarini rag‘batlantirish hamda yer qa‘ridan foydalanuvchilarga soliq solish tartibini yanada samaradorligini oshiruvchi soliq solish bazasini aniqlash bilan bog‘liq jarayonlarni tartibga soluchi va yanada takomillashtiruvchi huquqiy bazalarga 2021-yil 6-noyabrdagi “Geologiya-qidiruv ishlarini yanada rag‘batlantirish va yer qa‘ridan foydalanuvchilarga soliq solish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6319-sonli, 2022-yil 28-iyunda qabul qilingan “Soliq ma‘muriyatchiligini isloh qilish davrida biznes uchun qulay shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 162-sonli Prezident Farmoni, O‘zbekiston Respublikasida respublika budjeti barqarorligini ta‘minlashda yuridik shaxslarning ko‘chmas mulk obyektlarini 1 kvadrat metri uchun belgilangan eng kam mutlaq miqdorni soliq bazasi sifatida belgilab qo‘yilishi haqidagi 208-sonli “Byudjetlararo munosabatlarni va soliq ma‘muriyatchiligini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi qarori, 2022-yil 25-martdagi “Jahon banki ishtirokidagi “soliq ma‘muriyatchiligini isloh qilish” loyihasini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 178-sonli Prezident qarorlarida o‘z aksini topgan.

Yuqoridagilar bilan bir qatorda, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-dekabrda qabul qilingan “Respublika hududlarini toifalarga ajratish va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashning tabaqalashtirilgan tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 287-sonli Farmoni bevosita soliq bazasini aniqlash tartiblariga borib taqalib, hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy tengsizlikni qisqartirish, tuman va shaharlarni uning salohiyati va imkoniyatlaridan kelib chiqib rivojlantirish bo‘yicha yangicha yondashuvlarni joriy etish, shuningdek, tadbirkorlik muhitini yanada yaxshilash, davlat ko‘magini berish tartibini takomillashtirish va uning samaradorligini oshirish maqsadida tuman va shahar toifasidan kelib chiqib, tadbirkorlik subyektlariga soliq imtiyozlari, subsidiyalar va ularni qo‘llab-quvvatlashning boshqa choralari qo‘llash tartibini joriy etish kabi imkoniyatni nazarda tutadi.

Qolaversa, “Mahalla byudjeti” tizimini joriy etish orqali mahallalarning moliyaviy imkoniyatini yanada kengaytirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar

to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 26-dekabrda "Mahalla byudjeti" tizimini joriy etish orqali mahallalarning moliyaviy imkoniyatini yanada kengaytirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 458-sonli qaroriga muvofiq mahallalar tomonidan jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i va yer solig'ini aholining soliq to'lash savodxonligini oshirish orqali undirishga ko'maklashish lozimligi mazmunidagi jumlar, aynan, mol-mul va yer solig'i bazasining aniqlash tartiblarini yanada shaffoflashuviga olib boruvchi dastak vazifasini o'tashi tayin.

Yuqoridagi mulohazalardan xulosa qilib aytganda, soliq solinadigan bazani aniqlashni izchil tashkil etish va amaliy jihatdan tatbiq qilishda qonunchilik bazasining o'rni benihoya ustuvorlik kasb etadi, chunki u aniqlik, izchillik, muvofiqlik, adolatlilik, xalqaro muvofiqlik, bashoratlilik va qulay investitsiya muhitini ta'minlaydi. Shuningdek, soliq bazasini aniqlashning huquqiy asoslari mustahkamligi soliqlarni hisoblash va undirishning bardavomligini ta'minlash xizmat qilishi bilan birga soliq qonunchiligiga muntazam rioya etilishini rag'batlantirish, samarali soliq ma'muriyatchiligini ta'minlash orqali soliqqa tortish bazasini belgilashda asosiy rol o'ynaydi va soliq solinadigan bazaning yemirilishiga yo'l qo'ymaslik hamda davlat xizmatlarini va infratuzilmani rivojlantirishni moliyalashtirish uchun yetarli miqdorda daromad yig'ishni belgilab beradi.

Yuqoridagilar bilan bir qatorda yana aytishimiz mumkinki, 2020-yilda Vazirlar Mahkamasining 704-sonli qarori asosida soliq sohasida axborot texnologiyalarini joriy etish konsepsiyasi tasdiqlandi. Ushbu hujjat asosida "E-Soliq" milliy axborot platformasi, QR-kodli onlayn nazorat kassa mashinalari tizimi, avtomatik soliq hisoboti va elektron shartnomalar tizimi joriy qilindi. Bu huquqiy asoslar orqali soliq bazasining aniqlanishi subyektiv deklaratsiyalarga emas, balki real tranzaksiyalar va elektron ma'lumotlar bazasiga asoslangan holda shakllanadigan bo'ldi.

Soliq imtiyozlarini maqbullashtirishga oid huquqiy asoslar ham alohida e'tiborga loyiq. Jumladan, 2020-yil 20-iyuldagi Prezident Farmoni (PF-6038-son) bilan soliq va bojxona imtiyozlarining baholanishi va samaradorligini tahlil qilish bo'yicha yagona tizim joriy etildi. Bu farmon asosida soliq imtiyozlarini berishda "foydali bo'lish", "byudjetga yo'qotish miqdori" va "iqtisodiy turtki" mezonlari kiritildi. Natijada, turli imtiyozlar ortidan yuzaga keladigan soliq bazasining torayishi aniq monitoring qilinadigan va baholanuvchi ko'rsatkichga aylandi.

Shu bilan birga, Davlat soliq qo'mitasi tomonidan qabul qilingan qator yo'riqnomalar va me'yoriy-uslubiy tavsiyalar soliq bazasini aniqlashda korxonalar uchun standartlashtirilgan, tushunarli va bir xil yondashuvlarni shakllantirishga xizmat qildi. Jumladan, 2021-yilda tasdiqlangan "Korxonalar tomonidan sof foyda asosida soliq bazasini aniqlash metodikasi"da, buxgalteriya va soliq hisobining integratsiyasi bo'yicha qoidalar ishlab chiqildi.

Umuman olganda, mazkur tadqiqot xulosalari sifatida aytmoqchimizki, O'zbekiston Respublikasida soliq bazasini aniqlash metodologiyasining so'nggi

yillardagi rivoji, avvalo, uning huquqiy transformatsiyasi bilan xarakterlanishi asoslanib, bunda Soliq kodeksi va unga oid me'yoriy hujjatlar soliq bazasini aniqlashning huquqiy konturlarini belgilab beruvchi asosiy manba sifatida, elektron instrumentlar esa ushbu konturlarni amaliyotga "tushiruvchi" muhim mexanizm ko'rinishida namoyon bo'ladi. Shunday qilib, metodologiyaning zamonaviy talqini soliq bazasini aniqlashni faqat hisob-kitob masalasi sifatida emas, balki huquqiy aniqlik, shaffoflik va tekshiriluvchanlik tamoyillariga tayanuvchi kompleks boshqaruv jarayoni sifatida ko'rishni talab qilishini xulosa qilishimiz mumkin.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, huquqiy transformatsiyaning eng muhim amaliy natijasi bu soliq bazasining qayd etilish darajasi va verifikatsiya (tekshirish) imkoniyatining oshishi hisoblanib, elektron hisob-faktura, onlayn nazorat-kassa, elektron hisobot va ma'lumotlar integratsiyasi singari yechimlar orqali iqtisodiy operatsiyalar "raqamli iz" ko'rinishida mustahkamlanayotganidir. Bu esa soliq bazasini aniqlashda subyektiv omillarni cheklashga xizmat qilsada, biroq jarayon bir tekis kechmayotgan jihatlar ham mavjud. Jumladan, ayrim tarmoqlarda normativ talqinlarning turlicha qo'llanishi, infratuzilma farqlari, kichik biznesning texnik moslashuv darajasi hamda ma'lumotlar uyg'unligidagi uzilishlar soliq bazasini aniqlashda qo'shimcha xatarlarni keltirib chiqarmoqda. Demak, huquqiy transformatsiyaning to'liq samarasi faqat norma qabul qilinishi bilan emas, balki "norma-instrument-ijro" zanjirining uyg'un ishlashi bilan belgilanishini e'tiborga olgan holda, tadqiqot mavzusi bo'yicha quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

birinchidan, soliq bazasini aniqlashga doir me'yorlarni amaliyotda bir xil qo'llashni ta'minlash lozim. Xususan, murakkab soliq holatlari bo'yicha tipik vaziyatlar va rasmiy sharhlarni ishlab chiqish amaliyotda yuzaga kelayotgan ziddiyatlarni kamaytirib, huquqiy aniqlikni oshiradi;

ikkinchidan, soliq imtiyozlari soliq bazasiga bevosita ta'sir qiluvchi institutsional omil ekanini inobatga olgan holda, ularni qo'llashda fiskal ta'sir bahosini majburiy tartibda kuchaytirish zarur deb hisoblaymiz. Ya'ni imtiyoz berish yoki uzaytirish qarorlari byudjet yo'qotishlari, ijtimoiy-iqtisodiy natija va samaradorlik mezonlari bilan asoslab borilsa, soliq bazasining asossiz torayishining kamayishiga olib keladi deb hisoblaymiz;

uchinchidan, huquqiy transformatsiya natijadorligini baholashda "qonun qabul qilindi" mezoni bilan cheklanmasdan, ijro sifati indikatorlarini muntazam monitoring qilish lozim deb o'ylaymiz. Aynan shu indikatorlar huquqiy transformatsiyaning real samarasi qayerda yuqori, qayerda zaif ekanini ko'rsatib, keyingi islohotlar uchun asos yaratadi.